

TOPLUMA KARŞI SORUMLULUK

Hedef Davranışlar

Rabia GÜLCAN KARDAŞ

Topluma karşı sorumlu bir Müslüman,

İnsanların ancak toplum içinde yaşayabileceğini bilir.

Yaşadığı topluma karşı belirli sorumlulukları olduğunu kavrar.

Toplumun varlığını devam ettirme yolunun insanların birbirleriyle yardımlaşmasından geçtiğini bilir.

Peygamberimiz'in (s.a.v.) ve ashabının topluma karşı görevlerine ne kadar önem verdiğini idrak eder.

İnsanlar için başka hangi hizmetleri yapabileceğini düşünerek sorumluluklarını yerine getirir.

BÜYÜYÜNCE NE OLACAKSIN?

Okula başladığınız anda; hatta henüz okuma yazma bilmediğiniz zamanlarda bile en çok sorulan sorulardan biri, "Büyüyünce ne olacaksın?"dır. Bu soruya kimi, "Asker olacağım!" der, kimi öğretmen, kimi doktor, diye cevap verir. Daha çocukluğumuzdan itibaren toplumun bizden beklentileri olduğunu anlamaya başlarız ve biraz daha büyüdüğümüzde hayatımızı bu şekilde yönlendiririz.

Dört beş yaşlarındayken annemiz ve babamız, "Artık büyüdün! Bize yardım edebilirsin." dediklerinde kendimizi çok önemli hissederiz. O yaşlarda tabakları sofraya götürmek, babamıza su vermek, yatağımızı toplamak büyük bir iş gibi görünür bize. Oyuncaklarımızı toplamayı, büyüklerimizin sözünü dinlemeyi, arkadaşlarımızla iyi geçinmeyi, kavgaya etmemeyi, çocuk olsak bile bu gibi işler sayesinde vazifelerimizi öğreniriz. Bizden istenen işleri yapabildiğimizi görmek, bizi mutlu eder. Ayrıca bu vazifelerle artık toplumun bir parçası olduğumuzu anlarız.

Nasıl ki her ailede fertlerin birbirlerine karşı vazifeleri varsa, toplumda da birbirimize karşı görevlerimiz vardır. Çünkü toplum, ailelerin bir araya gelmesinden oluşmuştur.

Yaşadığımız toplumun iyi yönde ilerleyişi bizim elimizdedir. Dünyaya baktığımızda şu gerçeği görürüz. Gelişmiş ülkeler, vatandaşlarının başarıları sayesinde yükselmişlerdir. Bizler de ülkemizin kalkınmasını istiyorsak, toplumumuza karşı sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Ancak bu şekilde ülkesine faydalı bir insan olabiliriz.

Sorumluluklarımızı yerine getirmeye en yakınımızdan, ailemizden başlayalım. Nasıl mı? Öyle bir evlat olalım ki, annemizin ve babamızın gönüllerini kazanalım. Bizlere verdikleri değeri görmezden gelmeyelim, onlara saygılı olalım. Tecrübelerinden, öğütlerinden faydalanalım. Onların emeğini boşa çıkarmayalım ve başarılarımızla yüzlerini güldüren evlatlar olalım. Sonra akrabalarımızı, okulu, arkadaşlarımızı ve çevremizi düşünelim. Aile büyüklerimizden biri mi hastalandı; ziyaretine gidip geçmiş olsun diyelim. Elimizden gelen bir şey varsa, yardımcı olalım. Dedemizin, ninemizin gönüllerini hoş edip dualarını alalım. Bir anneanne için en büyük mutluluk, torunlarını yanında görmektir. Onları bundan mahrum etmeyelim. Bir gün yaşlanacağımızı unutmadan onlara karşı anlayışlı olalım.

Öğretmenimiz, ailemizden sonra bize hayatı öğreten ikinci kişidir. Her birimizin ileride topluma faydalı

insan olabilmesi için bize yol gösterir. Onlara karşı vazifemiz, onların gösterdiği bu yolda ilerlemek olmalı.

Çevresine faydasının dokunmasını isteyen kişi, insanlardan uzak yaşayamaz. Sadece kendi menfaatini düşünmeyip, "Diğer insanların ihtiyaçları nedir? Ben onlara nasıl yardımcı olabilirim?" diye düşünür. Bu kaygıyı içinde taşıdığı sürece topluma faydalı, sorumluluk sahibi bir insan olarak yaşar. Aksi hâlde bu dünyada hayatına hiçbir anlam katmadan yaşamış olur.

Mehmed Kif Ersoy'u, Necip Fazıl Kısakürek'i, Mimar Sinan'ı, Ömer bin Abdülaziz'i düşünelim; şu an hayatta olmasalar da eserleri, güzel âhlâki vasıfları hâlâ dilimizde. Mihrimah Sultan'ın yaptırdığı hastane, Mimar Sinan'ın camileri, çeşmeleri, türbeleri gibi eserler insanların dertlerine deva olmaya devam ediyor.

Neden bizler de gelecek nesle böyle hazineler miras bırakmayalım? Yakınımızdaki bir kimsenin yardımına koşamayacak kadar merhametsiz miyiz? Yaptığımız işi sadece kendi isteklerimiz doğrultusunda ilerletmek gibi bencil bir düşüncemiz olmamalı. Müslüman olduğumuzu ve topluma karşı duyarsız kalamayacağımızı unutmayalım. Nerede hangi işi yapıyorsak, o işte en iyisi olmak için çaba sarf edelim. Yaşadığımız toplumu bir adım ilerletmek için vazifelerimizi ihmal etmeyelim. Derdimiz insanlar olsun. Öyle güzel bir insan olalım ki, öldükten sonra geride bıraktığımız eserler bütün insanlığa faydalı olsun. İnsanlar bizleri hayır dualarıyla ansın.

BİTTİ

BOZUK PARALARLA CENNET'İ SATIN ALMAK

Hikâyeden önce

"En hayırlı kişi, insanlara faydalı olandır." hadis-i şerifi üzerinde düşününüz. Hayırlı insan olmak isteyen Müslüman bir çocuğun, insanlara nasıl faydalı olabileceği üzerinde kısa bir hasbîhâl yapabilirsiniz.

Günün son dersi idi. Çıkış zili çalmasına saniyeler kalmıştı. Çantalar hazır. Öğrenciler dışarı çıkmak için sabırsızlanıyordu. Yalnız, Ali hazırlanmamıştı. Gecikmek için de elinden geleni yapıyordu. Nihayet zil çaldı. Öğrenciler bir anda kapıya yöneldi. Ali, yerinden kalkmadı. Ağır ağır eşyasını topladı. Bir yandan göz ucuyla öğretmenine bakıyor, bir yandan da arkadaşlarının gitmesini bekliyordu. Öğretmeni, onun bu hâlini fark etti,

— Hayrola Ali, dedi. Eve gitmeyecek misin?

Ali, son arkadaşının da çıktığını görünce cevap verdi:

— Sizinle konuşmak istiyordum öğretmenim.

— Peki, dedi öğretmen. Ne söyleyeceksin bakalım?

— Ahmet arkadaşımız var ya...

— Evet, ne olmuş Ahmet'e?

— Durumları pek iyi değil galiba. Annesi, beslenme çantasına pek iyi şeyler koymuyor.

— Eee?

— Ona yardım etmek istiyorum. Ama benim yardım ettiğimi bilirse üzüldü. Günde bir simit parası biriktirip her hafta size versem, siz de ona verseniz?

Cebinden bir avuç bozuk para çıkarıp öğretmenin masasının üzerine koydu. Nurhan Öğretmen, paraya dokunmadı. Sandalyesine oturup düşündü. Ali hakkındaki bilgilerini yokladı. Bildiği kadarıyla ailesinin

durumu iyi değildi. Bu çalışkan ve sevimli öğrencisi, ne kadar da iyi niyetli ve düşünceliydi. Zengin bir ailenin çocuğu değildi. Buna rağmen yardım etmek istiyordu. Üstelik yardım ettiğinin bilinmesini istemiyordu.

Nurhan Öğretmen,

— "Dur bakalım Ali! Bildiğim kadarıyla sizin de maddi durumunuz pek iyi değil. Yanlış mı biliyorum?" diye sordu.

Ali,

— Doğru biliyorsunuz öğretmenim. Babam gündelikçi. Çoğu zaman iş bulamıyor. Ama ben de çalışıyorum, para kazanıyorum, diye cevap verdi.

— Nerede çalışıyorsun?

— Simit satıyorum.

Nurhan Öğretmen iyice şaşırdı. İyiliğin bu kadarına ne demeliydi şimdi? Bunun gerçekleşmesi zordu. Onu bundan vazgeçirmek için bir çare bulmalıydı. Bunu yaparken sevimli öğrencisini de kırmamalıydı. Onunla biraz daha konuşursa belki bir yolunu bulurdu.

Nurhan Öğretmen, Ali'ye döndü,

— Büyüyünce ne olmak istiyorsun, diye sordu.

— Çok zengin bir işadamı olmak istiyorum.

— Niçin?

— İnsanlara daha çok yardım etmek için.

— Güzel, dedi Nurhan Öğretmen. Bak şimdi Ali, Ahmet'in ailesinin durumu iyi değil, bu doğru. Ama sizinki de bundan pek farklı değil. İstersen acele etme. Çok zengin olduğun zaman insanlara yardım edersin. Olmaz mı?

— Olmaz, dedi Ali. Şimdi yapmalıyım!

— Neden olmaz?

— Üç sebepten dolayı olmaz:

Öğrencilerinize sorun

Burada hikâye anlatımına kısa bir ara vererek bu üç sebebin neler olabileceğine dair öğrencilerinizin tahmin yürütmelerini isteyebilirsiniz. Öğrencilerinize, öğretmenin söylemiş olduğu şu cümlelerin doğru olup olmadığını sorabilirsiniz: “Çok zengin olduğun zaman insanlara yardım edersin. Olmaz mı?”

Birincisi: Bu para zaten benim değil. Onu bana Allah gönderiyor. İyilik ettiğim için Allah, beni insanlara sevimli gösteriyor. İnsanlar da bundan etkileniyor, daha çok simit alıyorlar. Bu sayede gün boyu çalışanlardan bile fazla simit satıyorum. Hele mahallede Hasan Amca var, her gün iki simit alıp güvercinlere veriyor.

İkincisi: “Ağaç yaş iken eğilir.” deniliyor. Şimdi-den iyilik yapmayı öğrenmezsem büyüdüğümde bunu hiç yapamam.

Üçüncüsü ise daha önemli: Büyüdüğüm zaman çok zengin bir işadamı olmak istiyorum. Zamanında yatırım yapmayanlar büyük işadamı olamazlar.

Nurhan Öğretmen, karşısında büyük biri varmış gibi dinliyordu:

— Bu sonuncusunu çok iyi anlayamadım, dedi.

Ali gülümseyerek,

— Açıklayayım öğretmenim, dedi. Şimdi çok zengin olmadığım için ancak günde bir simit parası kadar yardım edebiliyorum. Bundan fazlasını veremem. Allah, Cennet’i gücü yettiği kadar iyilik edene veriyor. Şimdi gücüm bu olduğuna göre Cennet’in fiyatı birkaç simit parası kadardır. Eğer zengin olmadan ölürsem birkaç simit parasıyla Cennet’e girebilirim. Bundan daha kârlı bir yatırım olur mu?

Nurhan Öğretmen’in gözleri dolmuştu. Başını “Evet!” anlamında sallarken Ali evinin yolunu tuttu.

Ali’nin sözlerinin etkisiyle Nurhan Öğretmen’in gözleri yaşardı. Kendini toparladığında Ali’nin masasının üzerine bıraktığı paraları fark etti ve onları eline aldı. Hiçbir para ona bu kadar kıymetli gelmemişti. Sanki elinde dünyanın en kıymetli incilerini, yakutlarını, elmaslarını tutuyordu. Hatta bu paralar onlardan bile kıymetliydi. Bu paralar, bu bozuk paralar, Cennet’i satın alabilecek paralardı. Sanki hiç bırakmak istemeyen bir duygu ile sımsıkı kavradı bu bozuk simit paralarını.

Yavaş adımlarla sınıftan çıkıp okuldan ayrılırken

bekçi Sadık, Nurhan Öğretmen’in “Bozuk paralar ile Cennet’i satın almak, bozuk paralar ile Cennet’i satın almak...” diye sayıkladığını duydu. Bekçi hayretle,

— “Bir şey mi dediniz hocam?” diye sordu.

Nurhan Öğretmen bu soruyu duymamıştı bile. Bekçinin şaşkın bakışları altında akşamın alaca karanlığına karışmıştı.

Hikâyeden sonra

Hikâyeyi anlatmayı bitirdikten sonra öğrencilerinizle aranızda para toplayarak yakınınızda bulunan muhtaç birisine yardım yapabilirsiniz. Burada dikkat etmeniz gereken bir husus, öğrencilerinizden onları zor duruma bırakacak miktarda para almamanızdır. Küçük de olsa kendi imkânları ölçüsünde para vermelerini isteyebilirsiniz. Toplanan bu parayla yardım yapmadan önce, “bir insanı rencide etmeden ona nasıl yardım edilebileceğine dair dikkat edilmesi gerekenler” başlığı altında bir plan hazırlayabilirsiniz.

BİTTİ

Tarihten Bir Hatıra

Seriyy-i Sakatî Hazretleri bir gün derste talebelerine, “Mü’minlerin dertleriyle dertlenmeyen, onlardan değildir. ” hadisini açıklarken bir talebesi heyecanla içeri girer ve der ki:

— Hocam! Mahallede büyük bir yangın çıktı ve bütün mahalle yandı, kül oldu. Yalnız sizin ev kurtuldu.

Hoca bir an için rahatlar ve kendi evinin yanmadığına sevinerek, “Elhamdülillah!” der. Aradan yıllar geçtikten sonra bir dostuyla sohbet ederken ona,

— Ben o vakit, “Elhamdülillah!” demekle bir anlık da olsa sırf kendimi düşünmüş, felakete uğrayanların ızdırabından uzak kalmış oldum. İşte aradan yıllar geçse de o andaki hatamdan dolayı her gün Allah’a tövbe ederim, der.

KİMSESİZLERİN BABASI: ÖMER BİN ABDÜLAZİZ

Bütün insanlığın en çok aradığı ve özlediği erdem, adalettir. Adaletin olmadığı bir yerde insanlar huzursuz olur, asla mutlu olamazlar. Adil olmak ve insanlara eşit davranmak, bir toplumu idare eden liderlerin birinci vazifesidir. Tarih boyunca birçok lider gelip geçmiştir. Bunların bir kısmı zalimlikleriyle kötülükleriyle ve nefretle anılmış, bir kısmı ise adaletleriyle ve iyilikleriyle anılmışlardır. İslâm tarihinde asla unutulmayan ve hep sevgiyle hatırlanan birçok liderden biri de Ömer bin Abdülaziz'dir.

Ömer bin Abdülaziz, Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) vefatından tam kırk yedi sene sonra, yine peygamber yurdu olan Medine'de dünyaya geldi. Aynı zamanda adaletiyle meşhur ikinci halife Hazreti Ömer'in oğlunun torunuydu. Medine'de doğduğundan dolayı birçok sahabeyle görüşüp tanışma imkânı buldu. Bu kadar güzel bir ortamda yetişen Ömer bin Abdülaziz, mükemmel bir eğitim alarak gerekli bütün ilimleri öğrendi.

Genç yaşında Hicaz bölgesine vali oldu. Bu valiliği sırasında yaptığı icraatlarla ve adaletli yönetimiyle halk tarafından çok sevildi. Hicaz bölgesi, huzurun ve barışın yurdu oldu. Bu huzur hâlini yaşamak isteyen insanlar başka bölgelerden Hicaz'a göç ettiler. Peygamber Efendimiz'e saygısından ve sevgisinden dolayı Medine'de ciddi imar faaliyetlerinde bulundu. Mescid-i Nebevî'yi ve diğer mescitleri tamir ettirip genişletti.

Daha sonra Müslümanlar'ın halifesi oldu. Mesuliyetinin büyüklüğünden dolayı halifeliği önce kabul etmek istemediyse de ısrarlar karşısında hilafet makamına geçti. Yaklaşık iki buçuk yıl gibi kısa süren hilafeti süresince herkese adaletle hükmetmeye çalıştı. Halife olmadan önce çok gürbüz ve yapılı olmasına rağmen halifelğinde görevinin büyüklüğünden do-

layı çok zayıfladı. Yaptığı bütün işlerde hep kıyamet gününü gözünün önüne getirip kalbinde hissederek devamlı bir vicdan muhasebesi içindeydi. Haksızlık yapmaktan çok korkuyordu. Bunu ne zaman düşünse hüngür hüngür ağlamaya başlardı. Niçin ağladığını soranlara, "Ben yüce Allah'ın huzuruna bütün milletin hesabını vermek üzere çıkacağım. Herkese adil olarak davranabildiğimden emin değilim. Yaptığım kusurlar da ayrı. Bunların hesabını veremeyeceğimden dolayı korkuyorum ve ağlıyorum." derdi.

Her şeyini insanlara hizmet için harcardı. Halkın ihtiyaçlarını karşılamak, sıkıntılarını gidermek için bütün gün vazifesi başında kalırdı. Akşam olduğu hâlde bazı kimselerin işleri bitmezse gece de çalışmaya devam ederdi.

Bir gece yine halkın ihtiyaçlarını görüp işlerini bitirdikten sonra evine gelmişti. İki rekât namaz kıldıktan sonra uzun uzun tefekküre daldı. Gözyaşları yanaklarından akıyordu. Sabaha kadar bu şekilde ağladı. Hanımı kendisine, "Ey efendi! Sizi daha önce hiç böyle görmemiştim. Sizde bugün bir hâl var." deyince ona şöyle cevap verdi: "Bu milletin beyazına siyahına halife oldum.

Bu ülkedeki fakirler, garipler, muhtaçlar, bütün dertliler ve kederliler benim sorumluluğum altında. Düşünüyorum ve anlıyorum ki Allah Teâlâ, onların hepsinin hesabını benden soracak. Bundan dolayı sonumun ne olacağını düşünüyorum ve çok korkuyorum."

Arkadaşlar! Ömer bin Abdülaziz işte böyle bir hayatıydı. Evet, gerçekten mesuliyeti çok büyüktü; ama bunun farkında olarak görevini hakkıyla ve layıkıyla yaparak bu dünyadan göçtü gitti. Ülkesini mükemmel bir şekilde adaletle yönettiği için bütün tarihçilerin ortak kanaatiyle, ilk dört halifeden sonra en adil beşinci halife olarak kabul edilmektedir. Yüce Allah (c.c.) ondan razı ve memnun olsun. Bizleri de onun gibi liderlerden mahrum bırakmasın. Âmin!

BİTTİ

BİR FAYDAN DOKUNSUN

Sohbet bittikten sonra herkes telaşla etrafa dağılmaya başlamıştı. Duyduklarını unutmaktan korkuyorlardı. Bunun için okuma yazma bilenler hemen duyduklarını yazabilmek için evlerine koşuyor, bilmeyenler de duyduklarını anlatacak birilerini arıyorlardı. Aslında her zaman böyle yaparlardı. Ama Peygamberimiz (s.a.v.) yine onlara duyduklarını başkalarına anlatmalarını tembih etmişti. Herkes bildiğini öğretmekle yükümlüydü. Özellikle de okuma yazma bilenler, bilmeyenlere öğretmeliydiler. Allah Resulü buna çok önem veriyordu. Her seferinde de Müslümanlar'dan bunu istiyordu. İşte bu yüzden yine ayrı bir heyecan vardı herkeste.

Delikanlı başını önüne eğdi. Bu yaşına kadar babasının hurma bahçesinde çalışmıştı. Bu sebeple okuma yazma öğrenememişti. Ama her zaman okuyup yazanlara özenirdi. Özellikle Enes'e... O her zaman Peygamberimiz'den (s.a.v.) duyduklarını yazar, sonra da bir araya geldiklerinde onları okurdu. Bütün arkadaşları ona gıpta ederlerdi. "Keşke..." dedi delikanlı içinden, "Keşke ben de öğrenebilseydim."

O sırada delikanlı omzuna bir elin dokunduğunu hissetti. Merakla arkasına döndü ve karşısında Enes'i görünce birden utandı ve başını önüne eğdi. Enes ise son derece nazik bir sesle: "Hayırdır kardeşim? Nedir bu hâlin? Herkes bu kadar heyecanlıyken sen neden bu kadar durgunsun?" Delikanlı birden heyecanlandı. Enes'ten kendisine okuma yazma öğretmesini isteyebilirdi! Tam söyleyecekken yine babasını hatırladı ve sustu. Onun bu hâlini gören Enes iyice meraklandı ve ısrar etmeye başladı. Arkadaşının derdini gidermek istiyordu. Yoksa bütün gece gözüne uyku girmezdi. Nihayet Enes'in ısrarına dayanamayan delikanlı, "Enes! Ne zamandır düşünüyorum. Okuma yazma öğrenmek istiyorum" dedi. Bunu duyan Enes çok sevindi. Arkadaşına kendisi yardımcı olabilirdi. Allah Resulü, az evvel bunu istememiş miydi? İşte kendisi için çok güzel bir fırsattı bu. Bu sayede birine faydası dokunabilirdi. Mutlulukla, "Tamam işte kardeşim, neden üzülüyorsun? Ben sana öğretim." dedi. Delikanlı Enes'e bakıp sevgiyle gülümsedi. Ardından başını öne eğdi ve "Biliyorum kardeşim, sen bunu seve seve yaparsın. Ben de çok isterim; ama biliyorsun ki benim yaşlı babam... Beraber bahçede çalışıyoruz. Eğer ben ona yardım edemezsem hasta olur. O sebeple bahçeyi bırakıp da gelemem. İşte bu durum benim elimi kolumu bağlıyor." dedi. Arkadaşının hüznü gözlerine bakan Enes'in yüreği burkuldu. Arkadaşının bu fedakârlığını anlayabiliyordu. O da haklıydı. Derken birden yüzü güldü Enes'in. Heyecanla arkadaşının omuzlarından tuttu ve şöyle bir teklifte bulundu: "Üzüldüğün şeye bak kardeşim! Eğer sen gelemezsen ben bahçenize gelirim. Ara verdiğin zamanlarda çalışırız. Kısa zamanda öğrenirsin zaten."

Delikanlı inanamayan gözlerle Enes'e bakıyordu. Şaşkınlıktan ve mutluluktan ne diyeceğini bilemiyordu. Gözleri dolmuştu. Arkadaşına sıkıca sarıldı. Bir taraftan Allah'a şükrederken diğer yandan Enes'e teşekkür cümleleri dökülüyordu dudaklarından. Enes ise arkadaşına faydası dokunacak bu kapıyı açtığı için Allah'a şükreliyordu.

İşte asr-ı saadet insanı birbirlerine faydalı olmak için adeta aralarında yarışarlardı. Peygamberimiz'in de istediği zaten buydu. Bunun en güzel yolu ise insanın bildiklerini başkalarına öğretmesidir.

İYİLİK ELBİSESİ

Gaye: Çocuklara sorumluluk duygusunu kazandırmak.

Hazırlık: Öğrencilerinize muhtaç insanlara yardım etmenin öneminden kısaca bahsedin. Her ne kadar bizler güzel imkânlar içinde olsak da çevremizdeki bazı yaşlılarımızın maddî imkânsızlıktan dolayı yeni ve güzel giyecekleri olmadığını anlatın. Bu insanlara ihtiyacı olan şeyleri vermenin ne kadar güzel bir davranış olacağından bahsedin. Evimizde artık giymediğimiz ya da kullanmadığımız kıyafetlerimizi hatırlatın. Bu elbiseleri bir araya getirip büyüklerimizin de izinleriyle ve yardımlarıyla muhtaç kişilere güzel bir şekilde sunacağınızı haber verin.

Uygulama: İhtiyaç sahiplerini giydirme çalışmasını aşağıdaki maddelere göre düzenleyebilirsiniz.

- 1- Önce ihtiyaç sahiplerine verilebilecek nitelikte olan elbiselerin listesini çıkarın ve gruplayın. Mesela: Beden numarası, pantolon, gömlek, etek, kazak, süveter vs.
- 2- Yakın çevremizde bu elbiselere ihtiyacı olan kişilerin bir listesini yapın.
- 3- Her öğrencinizden belirlediğiniz kategoriye giren elbiseleri varsa ebeveynlerinden yardım alarak ütülemelerini ve güzelce katlayıp getirmelerini isteyin
- 4- Gelen malzemeleri ambalaj paketleriyle güzelce paketleyin.
- 5- Paketlenen elbiseleri daha önceden belirlediğiniz kişilere güzel bir şekilde sunun.
- 6- Faaliyetin sonunda öğrencilerinizle bir araya gelerek durum değerlendirmesi yapın ve onları bu güzel faaliyetlerinden dolayı tebrik edin.

Sonuç: İçinde yaşadığınız cemiye karşı öğrencilerinizle birlikte çok güzel ve faydalı bir iş yapmış oldunuz. Bu tarz çalışmalar değişik şekillerde tekrarlanabilir. Kullanılmış kâğıt toplayabilirsiniz. Birlikte bir kurban kestirip etini çevredeki fakir insanlara dağıtabilirsiniz.